

Asia: VN/11443/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista annetun direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia vaikutuksia näette ehdotettujen muutosten aiheuttavan?

-

Kysymyksiä lausunnonantajille

Lakiuudistuksen valmistelun aikana on keskusteltu valvontakokonaisuuden järjestämisestä.

Valvontakokonaisuus on kuitenkin tässä vaiheessa osin avoin.

Lausunnonantajia pyydetään ottamaan kantaa valvontaan kokonaisuudessaan.

Miten tuotteiden ja palvelujen esteettömyyden valvonta olisi tarkoituksenmukaista järjestää?

Valvonta on esityksessä jaettu eri tahoille. Jotta koko direktiivin valvonta olisi yhtenäistä, Kuurojen Liitto ry ehdottaa, että jokin ministeriö ottaa vastuulleen kokonaisuuden tarkastelun määrääjain ja mahdollisen raportointivastuun EU:n suuntaan. Koska esteettömyysdirektiivillä pyritään erityisesti parantamaan vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia saada palveluja ja tuotteita heille sopivalla tavalla sekä parantamaan viestinnän saatavuutta, olisi luontevaa, että kokonaistilanteen valvontavastuu olisi sosiaali- ja terveysministeriön tai liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla, ja kunkin toimintakokonaisuuden valvontaviranomaiset raportoisivat vastuuministeriölle. Valvonnassa on kuultava ja osallistettava erityisesti vammaisia henkilöitä.

Kuurojen Liitto ry muistuttaa, että kansalaisen oikeusturva tulee taata myös esteettömyysdirektiivin osalta. Jokaisella kansalaisella tulee olla tieto, mihin hänellä on oikeus ja mihin hän voi valittaa, mikäli jokin tuote tai palvelu ei toteuta esteettömyysvaatimuksia. Tietoa on tarjottava myös kansallisilla viittomakielillä viittomakielilain (359/2015) § 3 velvoitteiden mukaisesti. Kuurojen Liitto ry yhtyy Vammaisfoorumin ehdotukseen siitä, että kuluttajalle tai palvelujen käyttäjälle olisi tarjolla valituskanava ns. yhden luukun periaatteella. Sopiva vastuutaho olisi esimerkiksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto, joka ottaisi vastaan valitukset ja jakaisi ne tarvittaessa eteenpäin oikean tahon käsittelyyn.

Lausunnonantajia pyydetään kommentoimaan erityisesti palvelujen valvontaa (esitysluonnoksen luku 4.2.6, sivut 83, 85 – 87), kun digitaalisten palvelujen valvonta on tarkoitus keskittää edelleen Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikköön. Lisäksi pyydetään ottamaan kantaa sähköisen viestinnän palvelujen ja audiovisuaaliseen mediaan pääsyn valvontaan sekä liikennettä koskevien esteettömyystietojen esittämisen valvontaan (laki liikenteen palveluista).

Erityisesti tuotteiden markkina- ja valvonnan järjestäminen on esityksessä vielä avoin. Lausunnonantajia pyydetään esittämään näkemyksenä alla esitettyihin (esitysluonnoksen luku 4.2.6.3, sivut 84-85) vaihtoehtoihin markkina- ja valvonnan järjestämisestä.

Kuurojen Liitolla ei ole erityistä lausuttavaa tuotteiden esteettömyysasiaan tai niiden valvontaan

Valmistelussa on ollut esillä erilaisia vaihtoehtoja:

Rakennettu ympäristö

Esteettömyysdirektiivin vaatimukset rakennetulle ympäristölle on esitetty esteettömyysdirektiivin liitteessä III. Jäsenvaltiot voivat päättää kansallisesti, onko rakennetun ympäristön täytettävä liitteessä III vahvistetut esteettömyysvaatimukset. Tässä vaiheessa esitetään, että rakennettua ympäristöä koskevia vaatimuksia ei otettaisi mukaan tähän esitykseen vaan sen soveltamisesta päätettäisiin myöhemmin (ehdotus esitysluonnoksen sivuilla 92-94). Lausunnonantajia pyydetään lausumaan erityisesti siitä:

- Miten esteettömyysdirektiivin soveltaminen palvelun tarjoajan vastuulla olevaan rakennettuun ympäristöön konkreettisesti edistäisi esteettömyyttä ja kuinka laajamittaiseksi arvioitte vaikutukset rakennetun ympäristön esteettömyyteen?
- Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esteettömyysdirektiivin soveltamisella rakennettuun ympäristöön olevan palvelun tarjoajalle? Kuinka suuren osuuden esteettömyysdirektiivistä aiheutuvista kokonaiskustannuksista ne muodostaisivat?

Kuurojen Liitto ry puoltaa Vammaisfoorumin vaadetta käsitellä tässä yhteydessä myös rakennetun ympäristön esteettömyyttä

Muita huomioita esityksestä

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuurojen Liitto ry ei pidä hyväksyttävänä ratkaisuna sitä, että viittomakielisen hätäpuhelun kokeilujakson päättyessä kesäkuussa 2022 ehdotuksessa ei palvelulle ole jatkovelvoitetta. Kokeilu on ajoittunut toimisto-aikaan, joka ei tuo riittävästi näkyviin sitä, miten suuri tarve viittomakielisen hätäpuhelun tekemiselle olisi. Mahdollisuus hälyttää apua omalla kielellä takaa parhaiten sen, että oikeanlainen apu tulee mahdollisimman pian paikalle. Liitto on saanut paljon huolestuneita yhteydenottoja siitä, miten iltaisin ja viikonloppuisin voi saada kiireellisiin hätätilanteisiin apua hälytettyä omakielisesti, viittomakielillä. Viittomakielisen hätäpuhelun alustaratkaisut tulee miettiä tarkoin, jotta hätäpuhelu toimii saumattomasti kaikilla laitteilla ja käyttöliittymillä. Nykyisellä ratkaisulla mobiililaitteilla on huomattavia käytettävyysongelmia eikä selainpohjainen videopuhelualusta ole responsiivinen. Hätätilanteessa kuuroilla ei välttämättä ole tietokonetta lähettyvillä, mikäli avun tarve iskee esimerkiksi autokolarissa keskellä metsätaivalta.

Kiitettävää on kuitenkin se, että hätätekstiviestin käyttöön liittynyt rekisteröintipakko ehdotetaan poistettavaksi. Rekisteröinti on sulkenut ulkopuolelle osan iäkkäämmistä viittomakielisistä kuuroista ja kuulovammaisista, joilla ei ole ollut vahvan tunnistautumisen (kuten verkkopankkitunnuksia) välineitä käytössään. Rekisteröinti on myös ollut määräaikainen, mutta muistutus uusia rekisteröinti suomi.fi -sivustolla on tullut vain suomeksi. Rekisteröimättömästä numerosta tullut tekstiviesti numeroon 112 ei ole päässyt käsittelyyn lainkaan, vaan viestin lähettäneelle on tullut vastausviestinä kehoitus käydä rekisteröimässä numeronsa tai soittaa hätäpuhelu. Ehdotettu muutos lisää kansalaisten yhdenvertaisuutta hätätilanteissa ja voi parhaassa tapauksessa säästää ihmishenkiä. Rekisteröinnin poistaminen on linjassa myös YK:n vammaissopimuksen elämän suojelun ajatuksen kanssa. Hätätekstiviestin osalta Kuurojen Liitto ry haluaa muistuttaa siitä, että osalle viittomakielistä yhteisöä kirjoitetun viestinnän käyttö on aina toissijainen vaihtoehto heidän koulutushistoriastaan johtuen (erityisesti iäkkäämmän ryhmän vakavat luku- ja kirjoitustaidon puutteet).

Kansainvälisen arvioinnin osuuteen olisi syytä nostaa esille Iso-Britanniassa kesäkuussa 2022 käynnistyvät ympärivuorokautiset viittomakieliset 999-hätäpuhelut (<https://www.ofcom.org.uk/consultations-and-statements/category-1/proposals-to-implement-new-eecc/emergency-video-relay-videos>). Puhelija voi soittaa sovelluksen tai selaimen kanssa ja videopuhelun yhteydessä hätäkeskukseen välittyvät paikannustiedot vastaavasti kuin tavallisessa hätäpuhelussa. Palvelusta voisi ottaa mallia myös Suomen toteutukseen.

Kuurojen Liitto ry edellyttää osana direktiivin implementointia, että julkisen liikenteen kuulutukset saadaan kaikilta osin myös tekstimuotoiseksi. Tällä hetkellä etenkin poikkeustilanteiden kuulutukset tulevat vain äänenä, jolloin tieto vaikkapa junan pysähdyksen syystä ja pituudesta ei saavuta kuuroa. Liitto ehdottaa, että liikenteen esteettömyyteen asetetaan selkeä velvoite kaikille liikennöitsijöille, myös paikallisliikenteeseen, että liikenteen poikkeustiedotteet annetaan aina sekä äänellä että tekstillä. Suurin osa maamme julkisesta liikenteestä on nimenomaan kaupunkien sisäistä liikennettä, joten olisi kohtuutonta jättää kuulo- ja näkövammaiset poikkeustiedon ulkopuolelle. Automaattinen puheentunnistus kehittyy koko ajan ja sen käyttökelpoisuutta on kokeiltava myös liikennevälineissä. Ehdotuksessa on mukana suhteellisen pitkä siirtymäaika, joten vaatimus ei olisi kohtuuton myöskään paikallisesti toimiville liikennöitsijöille.

Digitaalisten palveluiden saavutettavuudessa (10 b §) tulee huomioida myös viittomakielilain (359/2015) viranomaisille tuoma velvoite edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia saada tietoa omalla kielellään ja käyttää omaa kieltään. Siksi poikkeaminen saavutettavuusvaatimuksista tulee olla nimenomaan poikkeus, johon täytyy löytyä vahva peruste eli se ei saa tarjota mahdollisuutta laistaa velvoitteista. Kohtuuttoman rasitteen käsite tulee määritellä selkeästi laissa tai asetuksessa. (myös kohdassa 194 e §).

Sähköisten viestinnän palveluja tulee parantaa nykyisestä niin, että puhelinpalveluiden rinnalle saadaan 194 c §:n mukainen reaaliaikainen tekstinkäyttömahdollisuus. Tämän hetken yksi iso ongelma on varsinkin terveystalveissa laajasti käytössä oleva takaisinsoittopalvelu, jossa ei ole

vaihtoehtoista tekstipohjaista yhteystapaa. Soittaakseen puhelimella kuuron tai kuulovammaisen pitää aina tilata viittomakielen tulkki erikseen, mutta tulkit eivät ole nopeasti saatavilla eikä kustannusten näkökulmasta ole tarkoituksenmukaista, että tulkki varataan vain odottamaan takaisinsoiton ajankohtaa. Siksi rinnalle on saatava vaihtoehto. Ihannetilanteessa palveluntarjoaja tarjoaisi käyttöön myös videoyhteyden, jolloin samaan yhteyteen voidaan palvelussa liittää myös viittomakielen tulkkauksen etätulkkauksena.

Yleisenä kommenttina liitto haluaa todeta, että ehdotuksen terminologiaa on vielä selkiytettävä. Kansallisesti käsitteet 'saavutettavuus' ja 'esteettömyys' jaetaan niin, että saavutettavuus on tiedollista, kielellistä jne. ja esteettömyys ymmärretään rakennetun ympäristön esteiden poistamisena tai vähentämisenä. Tässä lakiehdotuksessa (ja direktiivissä) ei kuitenkaan tätä jaottelua käytetä, joka saattaa aiheuttaa sekaannuksia soveltamisessa.

Muilta osin Kuurojen Liitto ry yhtyy Vammaisfoorumin lausuntoon.

Rönnberg Marika
Kuurojen Liitto ry